

JOSEF KOPTA (1894–1962)

Pracovní list úroveň B

I. České středohoří, domov, rodina

Josef Kopta se narodil v Libochovicích, v rodině Václava Kopty. V rodném městě prožil dětství a mládí, později žil v Praze, ale do Českého středohoří se stále vracel. Jako voják rakousko-uherské armády a později legionář se dostal na Ukrajinu a do Ruska, které prošel až na Dálný východ, do Vladivostoku. Navštívil také Japonsko.

a) Rodina, rodné Libochovice

Závod založen r. 1891.

Václav Kopta v Libochovicích

doporučuje přízni ct. obecnstva města a okolí svůj

závod krejčovský.

Přesná obsluha. Levné ceny.

Stálý výběr modních látek všech druhů.

Školní a pracovní obleky velmi levné.

Zdroj: Blogger Libochovičák. In: *Libochovické listy*. 10. 12. 2013. Dostupné na: <http://www.libochovice.blogspot.de/2013/12/osobnosti-libochovic-kopta-josef.html>. [19. 11. 2014].

- *Kde mohl být uvedený dokument zveřejněn?*
- *Jaké informace z něj můžeme vyčíst?*
- *Vytvoř inzerát, jímž chceš upozornit na nově založenou firmu.*

Práce s internetem

- *Najdi na internetu informace o Libochovicích. Čím je město zajímavé?*

- *V Libochovicích se narodila ještě jedna další významná osobnost. Zjisti, o koho se jedná a čím se tento člověk vyznamenal. Kde se můžeme s jeho jménem setkat dnes?*

b) České středohoří, domov

75. Hazmburk u Libochovic, 1952. 26 × 110 cm. Lavírované barevné tuše

Zdroj: Berka Čestmír. *Emil Filla. Krajina Českého středohoří*. Praha: SNKLU, 1964, s. 101.

- *Co obraz znázorňuje? Kdo je jeho autorem?*

1. Práce s ukázkami

Dobrodružná trilogie Modrý námořník obsahuje tři příběhy: Marnotratná pouť (1936), Zlatá sopka (1937) a Věčný pramen (1937). První díl se odehrává po roce 1905 a pojednává o dobrodružné plavbě Jaroslava Bogara, mladého českého kadeta na křižníku Tegetthof. Ve druhé knize se setkáváme s ruským inženýrem Borisem Katajevem, který prchá do Číny a později žije ve Vladivostoku dvojitým životem. Poslední část je příběhem mongolského lámy Goi-či, který uzavírá opět Jaroslav Bogar svým návratem domů, do Českého středohoří, které bylo i domovem Josefa Kopty. V tomto díle zúročil Josef Kopta své zkušenosti a zážitky z období působení v československých legiích.

Dokument 1

V Koptově díle najdeme daleký, širý svět, ale je v něm i rodný kraj s romantickou hradbou Středohoří, s dramatickými protiklady výšek a údolí, „krajina milostnosti a vzdoru“, jak ji v posledních letech života maloval a nazval Emil Filla. A právě tato krajina rozeznívá v Koptovi nejcitlivější struny lásky a příchylnosti k člověku.

Zdroj: Šanda Jaroslav. Doslov: Kopta Josef. In: Kopta Josef. *Modrý námořník*. Vydání 2. Praha: Československý spisovatel, 1971, s. 409 a 410.

- *O čem psal Josef Kopta? Pracuj s ukázkou a medailonkem autora.*

- Na základě těchto informací pojmenuj konkrétně, co je v ukázce myšleno dalekým, širým světem a co rodným krajem.

Dokument 2

Sjezdili jsme již skoro celé Čechy a otec stále ještě věří, že jednoho dne najdeme tu vysněnou krajinu. Našel ji u Středohoří, kde si zakoupil menší statek, a byl nadmíru spokojen. (...) Vesnice Novosady ležela v utěšené rovině, která byla na východě a na severu přerušena modrým Středohořím, Starý hrad Štajnburk byl předsunut až k Novosadům a na východě měl protějšek v mytickém Řípu, jehož osamocenosť působila trochu melancholicky. Řeka, která protékala touto krajinou, byla vzdálena od vesnice asi deset minut a cesta k ní vedla oněmi proslulými štěpnicemi, které zásobovaly ovocem zejména Drážďany a Lipsko (...).

Zdroj: Kopta Josef. *Modrý námořník*. Vydání 2. Praha: Československý spisovatel, 1971, s. 9.

- Co hledal otec Jaroslava Bogara? Hledal dlouho?
- Jak bys popsal vlastními slovy krajinu představenou v ukázce?
- Vysvětli výraz „štěpnice“, použij výkladový slovník.

2. Práce s medailonkem Josefa Kopty a s mapou

- Znovu si přečti medailonek Josefa Kopty, zaměř se na místa, která jsou spojena s jeho mládím.
- Potom najdi České středohoří na mapě České republiky. V kterých krajích se rozkládá?
- Najdi následující dominanty tohoto regionu, o nichž je zmínka v medailonku, ale i v knihách Josefa Kopty:

Milešovka	Mělník
Říp	Labe
Hazmburk	Ohře
Litoměřice	

- Vyjmenuj kraje České republiky a jejich krajská města.

3. Říp pod drobnohledem

Zdroj: Wikimedia Commons, http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hora_Rip_01.jpg. [5. 12. 2014]. Upraveno.

Práce s internetem:

- *Jak se nazývá hornina Řípu?*
- *S vrchem Říp je spojována pověst o příchodu Čechů. Víš, který autor ji literárně zpracoval a jak se pověst jmenuje?*
- *Na turistické chatě na vrchu Říp můžeme najít tento nápis: „**Co Mohamedu Mekka, to Čechu Říp**“. Pokus se ho vysvětlit.*
- *Z vrchu Říp pochází základní kámen této stavby. V kterém roce byl z hory vylomen? Jak se tato budova jmenuje? Existoval jen jeden základní kámen? Pokud ne, odkud pocházely ty další?*

II. Mateřský jazyk. Brána jazyků dokořán

Zřejmě nejvýznamnějším a nejznámějším dílem Josefa Kopty je trilogie Třetí rota. Kopta ji napsal po návratu do vlasti, první část Třetí rota vyšla v roce 1924, druhá Třetí rota na magistrále v roce 1927 a konečně Třetí rota doma v roce 1934.

Trilogie je typickým dílem takzvané legionářské literatury. Josef Kopta popisuje osudy jednotlivých legionářů v Rusku, líčí jejich každodenní život i účast v bojích, připomíná roli legií při budování samostatného československého státu a popisuje návrat legionářů do vlasti.

Autor začal na prvním dílu pracovat v říjnu 1923 na základě svých vzpomínek, protože neměl žádné poznámky ani deníky.

Jedním z vojáků-legionářů je Alan Rosenkranc. První ukázka popisuje jeho příchod k rotě. Druhá představuje jednu ze situací v životě legionářů.

Dokument 1

„Ty jsi Čech?“ zeptal se Rosenkrance. „Jsem zcela česky vychován, bratře poručíku. V Praze. Otec je žid, matka Američanka. (...)“

(...) Kulturně jsem byl vychován více po česku. Až do šestnácti let jsem se pohyboval výhradně mezi pražskými Němci (...). Byl jsem něco jako ono pražské (...) češství a ještě s příměskem světoobčanství, které jsem zdědil po matce a několika zájezdy do Anglie a Ameriky ještě posílil.“ (...)

Zdroj: Kopta Josef. *Třetí rota*. 18. vydání. Praha: ČIN, 1938, s. 137 a 140.

- Na základě informací v textu popiš Rosenkrancův původ a kulturní vlivy, které na něj v dětství a dospívání působily.
- Kolik jazyků asi Alan Rosenkranc ovládal?
- Jak bys na otázku „Ty jsi Čech?“ odpověděl ty?
- Jak bys vysvětlil tvrzení: Kolik jazyků umíš, tolikrát jsi člověkem?

Dokument 2

Jeřábek poslal Mizinu do města, aby obstaral rakev. Řekl mu: „objednáš rakev, ale Rusům musíš říci, že mají udělat hrob.“ Mizina tomu ovšem rozuměl jinak. Nevěděl, že se rusky řekne rakev grob, a tak se domníval, že má objednat zvlášť rakev a zvlášť hrob.

Zdroj: Kopta Josef. *Třetí rota*. 18. vydání. Praha: ČIN, 1938, s. 168.

- Které dva jazyky se objevují v ukázce? Jaký vztah obou jazyků lze z textu vyčíst?
- Slovanské jazyky se dělí na západoslovanské, východoslovanské a jihoslovanské. Najdi o nich informace a zapiš jednotlivé slovanské jazyky do tabulky.
- Znáš ve svém okolí někoho, kdo mluví jiným slovanským jazykem než češtinou? Rozumíš mu?

Západoslovanské jazyky	Východoslovanské jazyky	Jihoslovanské jazyky

III. Válka, bitva u Zborova, legie, vznik Československa

Josef Kopta narukoval do rakousko-uherské armády 28. října 1914. Přesně o čtyři roky později došlo k jedné z nejvýznamnějších událostí v dějinách českého národa – ke vzniku samostatného Československa.

Během války byl Josef Kopta v roce 1915 zajat, roku 1917 vstoupil do československých legií. S těmi absolvoval i takzvanou „sibiřskou anabázi“. Domů se vrátil v roce 1920. Během svého působení v československých legiích se Kopta zúčastnil i bitvy u Zborova, která se udála 2. července 1917.

Dokument 1: Stráž před Zborovem

*Z hlubiny zákopů křivolakých
vyplovám tiše
jak hvězda
z oblaků.*

*Přede mnou
modravou tmou
nepřítel blouznivé oblouky píše,
za mnou jak dítě pokojně dýše
brigáda vojáků.*

(...)

*Zítra, až polnice zazní,
půjdeme mřít
za tebe, domovino,
s veselým čelem!*

(...)

*Myšlenky silné se rodí,
opájejí...
Země semene zmaří,
by novému život dala
bohatě.*

(...)

*Z dějinných hlubin jsme vzešli
staleté bolesti mstít,
a všecky nás zkoste!*

*Vstaneme noví a věční,
budeme jiskřivě kvést
jak nesmírná oblaka hvězd
nad dějinami.*

Zdroj: Kopta Josef. Stráž před Zborovem. In: *Československý legionář*. Praha: František Maisner, 29. 6. 1923, ročník V., číslo 26, s. 1.

- *V jaké části dne se odehrává děj básně?*
- *Kdo je hrdina básně, kde se nachází a jaký má úkol?*
- *Co v té době dělají ostatní vojáci?*
- *Za co a proti komu bojovali vojáci v básni a kdo to byl? K odpovědi můžeš použít i internet.*

- *Co má asi autor na mysli, když uvádí „staleté bolesti“, které mají být pomstěny?*
- *Jaké je podle tebe vojáckovo rozpoložení, jaké má pocity? Najdi výrazy, které ilustrují tvůj názor.*

Dokument 2: Třetí rota, úvod do vyprávění

Nemohu vám říci, na které trati ta vesnice ležela, poněvadž tudy železnice nevedla. Nemohu vám také říci, jak se jmenovala, poněvadž takových vesnic bylo mnoho a o všech by se mohlo vyprávět totéž.

(...) ukrajinská vesnice! Jedna jako druhá. A v té i v té, tam i tam, žili a přebývali ti, o nichž začínám s velikou láskou vyprávět (...).

Máme počátek roku sedmnáctého. Konec ledna.

Zdroj: Kopta Josef. *Třetí rota*. 18. vydání. Praha: ČIN, 1938, s. 11.

- *Kde začíná vyprávění příběhů Třetí roty? Dozvíme se z textu konkrétní místní názvy?*
- *Kdy se příběh odehrává – urči rok, měsíc a roční období.*
- *Co se v daném roce událo v životě Josefa Kopty?*

Dokument 3: Třetí rota

Češi tu musí být každou chvíli. (...) To uvidíte vojáky! (...) Slavní hoši to jsou. Naše krev, ale jaksí rychlejší než naše, ohnivější. Bijí se společně s námi, chtějí svrhnout svého cara, který je Němec a Slovany by nejraději všechny uškrtil. Chtěl, aby stříleli do nás, ale oni přešli s puškami k nám! (...) Dej sem pušku, bratře, s tebou půjdu bok po boku německého cara porazit a pro Slovany svobodu vybojovat!

Zdroj: Kopta Josef. *Třetí rota*. 18. vydání. Praha: ČIN, 1938, s. 13.

- *Kdo a o kom v ukázce mluví?*
- *Co vysvětluje věta: „Chtěl, aby stříleli do nás“?*

Dokument 4

Ze všech legií československých (...), žila ruská legie nejsamostatněji. Byla také svému domovu nejvzdálenější, hlavně pak v posledním údobí svého sibiřského dramatu. A její pobyt v ruské zemi potrvál až do léta roku dvacátého, kdy se vracela po několika mořích do vlasti (...). Mnohému z těch, kteří se po návratu do vlasti jali vyprávět s perem v ruce, vtiskla toto pero do ruky síla jedinečných vzpomínek z rakouské i z legionářské vojny (...).

Zdroj: Kopta Josef. *Legie a literatura*. Článek strojopis s rukopisnými poznámkami, 10 listů. Dostupnost: Fond Josef Kopta, LA PNP Praha, č. př. 46/79.

- *Najdi v textu, jak Kopta popisuje čs. legie v Rusku.*
- *Proč byly čs. legie nejvzdálenější – najdi na mapě světa Sibiř.*
- *Proč autor mluví o „sibiřském dramatu“?*
- *Jak dlouho zůstaly legie v Rusku, kudy se mohly vracet? Pracuj s mapou.*
- *Co dělali mnozí vojáci po návratu?*

Dokument 5: Hymna

Obecenstvo zůstávalo státi a vyčkávalo české hymny (...). Hoši ji zazpívali až nadmíru tesklivě. Strnad by byl raději přišel s Marsellaisou, touto veselou a jasnou výzvou k útoku, podle níž by měla býti složena a napsána nová hymna československá. Hymna bojovníků, hymna revoluce. (...) plačtivá a melancholická Kde domov můj? byla (...) historickým dokumentem, vzpomínkou a (...) živým pojítkem mezi nimi a domovem.

Zdroj: Kopta Josef. *Třetí rota*. 18. vydání. Praha: ČIN, 1938, s. 208.

- *Kdy se situace odehrává? Pokus se ji časově zařadit.*
- *Jak se jmenuje česká hymna a jak ji autor ukázky popisuje? Najdi v textu.*
- *Hymna byla pojítkem mezi vojáky a domovem. Jak bys vysvětlil tuto informaci?*

Dokument 6: Čas loučení a návratu

Jak to bolí, nevýslovně bolí: my odjíždíme a osiří ty hroby, v jejichž klínu vyhaslé oči spí, nemohou se na nás naposled podívat, nemohou se na nás usmáti, nemůže se ruka zvednout k poslednímu pozdravu na rozloučenou a jen ta jemná píseň větru, vzlétnuvšího náhle nad truchlým hřbitovem, šeptá nám v cestu: Jedte, jedte, bude vás ještě doma zapotřebí.

Zdroj: Kopta Josef. Dokumentace čs. legie v Rusku. In: *Československý denník*¹. Kyjev: Československá národní rada, 11. 5. 1920. Dostupnost: Fond Josef Kopta, Literární archiv Památníku národního písemnictví Praha.

- *Kdo jsou odjíždějící a s kým se loučí? Co při tom prožívají?*
- *Co a kde čeká na vojáky?*

Práce se zvukovou nahrávkou

- *Poslechni si rozhovor s Josefem Koptou z roku 1937:*
<http://rebel.radio.cz/mp3/podcast/cz/zarchivu/070617-josef-kopta-o-svych-knihach.mp3>. [5. 12. 2014].

Část 1:04–1:41

- *Tato část obsahuje informace ke vzniku Třetí rot. Jaký materiál měl Josef Kopta k dispozici, když začal psát první díl trilogie?*

Část 2:23–3:26

- *Co pro Josefa Koptu znamenalo působení v čs. legiích?*
- *S jakými lidmi se v legiích setkal?*

Část 3:27–4:15

- *Co říká Kopta o Češích v Rakousku-Uhersku? Co říká o legiích?*
- *Vymysli další otázky, které bys Josefu Koptovi položil ty.*

---

¹ Slovo *denník* je zde psáno se zdvojenou souhláskou -nn-. Dříve se tak psala podstatná jména odvozená od přídavných jmen. V současné češtině se slovo *deník* píše s jedním -n-. Místo vydání se měnilo dle postupu legií na východ.

IV. Shrnutí

Doplňovačka

Josef Kopta se narodil v .....

V jeho díle se často setkáváme s rodným krajem, který se nazývá .....

Kopta vstoupil do čs. legií v roce ..... Ve stejném roce se odehrála i významná bitva .....

Románová trilogie ze života legionářů se jmenuje .....

Čeština patří mezi ..... jazyky.

S československými legiemi se Josef Kopta dostal daleko od domova, až do ..... a na .....

JOSEF KOPTA

.....
© Spolek ČŠBH. Licence CC BY-NC-ND <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/> Projekt byl podpořen Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy v rámci dotačního Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního a středního vzdělávání v roce 2014.